

ARKEOLOGGRUPPEN AB RAPPORT 2017:12

ARKEOLOGISK UTREDNING, ETAPP 2

Norra Marieberg – Moholm

Arkeologisk utredning i detaljplaneområdet Norra Marieberg,
Mosjö socken, Örebro kommun, Närke

Sabina Larsson & Leif Karlenby

ARKEOLOGGRUPPEN AB RAPPORT 2017:12

ARKEOLOGISK UTREDNING, ETAPP 2

Norra Marieberg – Moholm

Arkeologisk utredning i detaljplaneområdet Norra Marieberg,
Mosjö socken, Örebro kommun, Närke

Sabina Larsson & Leif Karlenby

Lst dnr 431-5231-2015

ARKEOLOGGRUPPEN I ÖREBRO AB
Drottninggatan 11, 702 10 Örebro
Telefon 019-609 04 10

www.arkeologgruppen.se
arkeologgruppen@arkeologgruppen.se

© 2017 Arkeologgruppen AB

Arkeologgruppen rapport 2017:12

Författare Sabina Larsson & Leif Karlenby
Grafisk form Nina Balknäs@Högtorps Diverse
Omslagsfoto Leif Karlenby

Kartor ur allmänt kartmaterial, © Lantmäteriet Dnr R50223371_160001

Innehållsförteckning

Sammanfattning	5
Bakgrund och kulturmiljö	5
Syfte och frågeställningar.....	7
Metod och genomförande.....	7
Resultat	8
Området i nordöst	9
Södra området	13
Fynd	20
Tolkning - fossil åkermark och parcellodling.....	21
Utvärdering av resultaten i förhållande till undersökningsplanen	23
Referenser	24
Tekniska och administrativa uppgifter.....	25
Bilagor	26
<i>Bilaga 1. Schakttabell</i>	<i>26</i>
<i>Bilaga 2. Anläggningstabell.....</i>	<i>28</i>
<i>Bilaga 3. Provrutor.....</i>	<i>30</i>
<i>Bilaga 4. Fyndtabell.....</i>	<i>31</i>
<i>Bilaga 5. Vedartsanalys</i>	<i>32</i>
<i>Bilaga 6. ¹⁴C-analyser</i>	<i>33</i>

Figur 1. Karta över trakten kring Norra Marieberg med den aktuella undersökningsplatsen markerad med en svart cirkel. Skala 1:250 000.

Sammanfattning

Med anledning av Örebro kommuns planerade utbyggnad i detaljplaneområdet Norra Marieberg har Arkeologgruppen i Örebro AB utfört en arkeologisk utredning, etapp 2. Uppdraget utfördes under hösten 2016. Utredningsområdet var uppdelat i två delytor, en nordlig och en sydlig. Det nordliga området bestod av fornlämningen Mosjö 73 där slagen kvarts och eldpåverkad sten tidigare observerats. Vid de nu aktuella arbetena påträffades ett antal anläggningar, bland annat ett par härdar. En av dessa har daterats till romersk järnålder (230–280 e.Kr.).

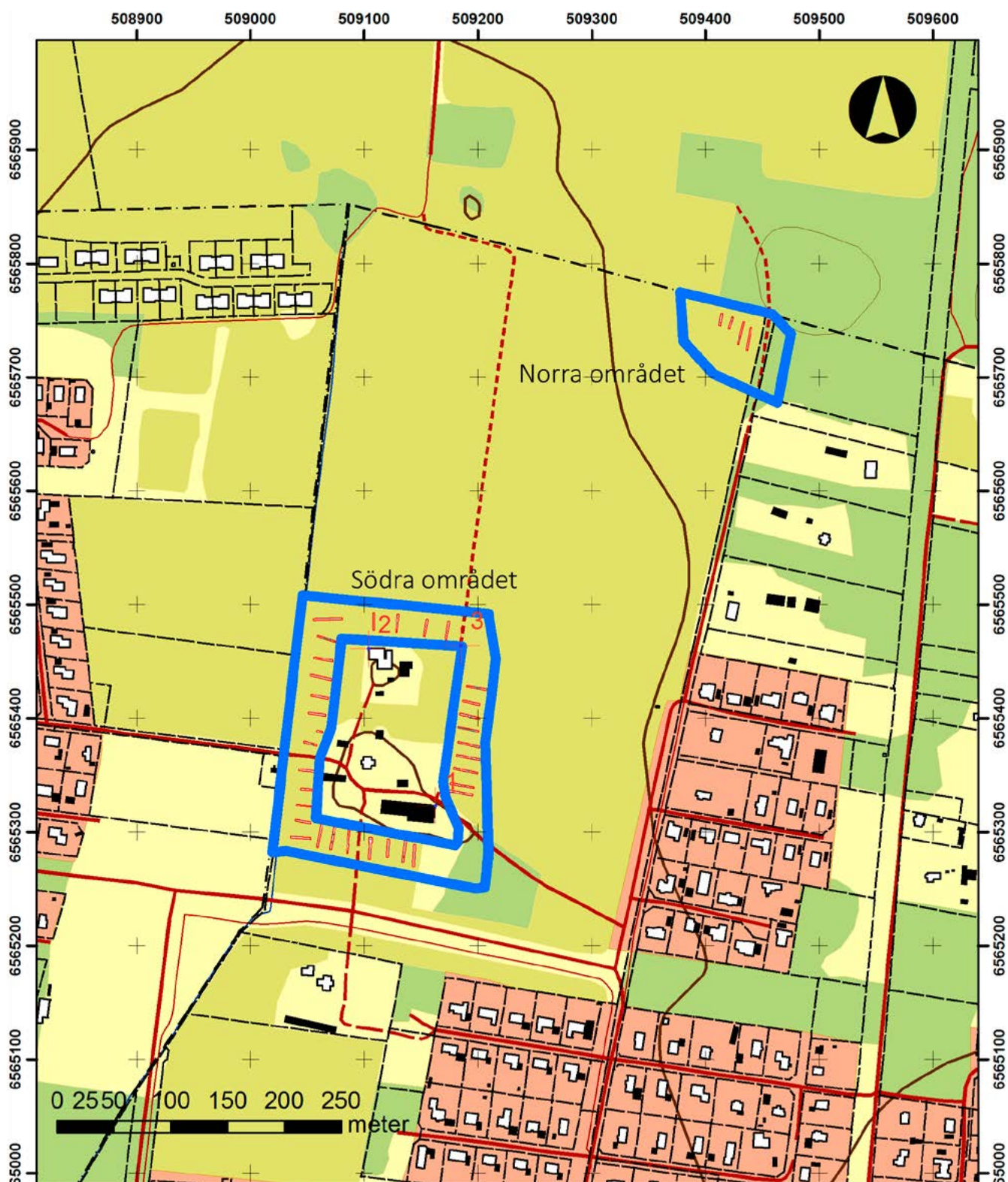
Det södra området bestod av den anslutande åkermarken runt gården Moholm. Öster om gården framkom en äldre odlingsyta med dikesavgränsade bandparceller. I övrigt framkom enstaka anläggningar i form av härdar och kokgropar. En av dessa daterades till 1400- eller 1500-talet e.Kr. Möjligen kan detta ange dateringen för alla lämningar runt Moholm. Liknande bandparceller har påträffats söder ut vid Bäcklunda.

Bakgrund och kulturmiljö

Örebro kommun har sedan början av 2000-talet planerat en omfattande utbyggnad av bebyggelsen söder om Örebro, i området mellan Adolfsberg och Marieberg. Den norra delen av området, benämnt Södra Lindhult, har redan bebyggts. Återstår gör den södra delen av området, benämnt Norra Marieberg. Inför byggnationen av Södra Lindhult fann man vid utredningen och därpå följande arkeologiska undersökningar boplatslämningar från romersk järnålder och folkvandringstid (Holm 2006; Knabe 2008).

Norra Marieberg var inte aktuell för exploatering i arbetenas första fas. Därför undantogs området från den arkeologiska utredning etapp 2 som däremot genomfördes i Södra Lindhult. Anledningen till den aktuella utredningen (etapp 2) i Norra Marieberg är att området nu står på tur för utbyggnad och planläggning.

Två ytor inom exploateringsområdet Norra Marieberg bedömdes tidigare som möjliga lägen för förhistoriska boplatser. Inom den norra ytan påträffades vid utredningen, etapp 1, två bitar bearbetad kvarts samt några skärvstenar. Ytan är registrerad som fornlämning Mosjö 73 (Holm 2006:7). Inom den södra ytan (Moholm) baserades tolkningen på att den höjd som idag utgör tomten till Törsjö 1:53 utgjorde ett möjligt förhistoriskt boplatsläge. Höjden blev synlig ovanför vattenytan för ungefär 6 500 år sedan, men kan även ha utgjort ett läge för senare boplatser (Pettersson 2005). I närområdet förekommer registrerade fornlämningar med spridda dateringar. De vanligaste lämningstyperna i närheten enligt Fornsök är röjningsrösen och lägenhetsbebyggelser från nyare tid, samt boplatser och fyndplatser från förhistoriska perioder.

Figur 2. Karta över området kring Moholm i Norra Marieberg. Områdena har markerats med blå linjer. Skala 1:5 000.

Drygt 1 000 respektive 500 meter nordväst om Moholm ligger boplatserna Örebro 266 och Örebro 274 med dateringar till romersk järnålder och folkvandringstid (Holm 2006).

Två kilometer rakt söder om Moholm, i Bäcklunda, har man i början av 2000-talet grävt ut förhistoriska boplatser med dateringar från tidigneolitisk tid fram till historisk tid, och ett gravfält som daterats till senneolitikum (Knabe 2003; Graner & Johannessen 2003; Andersson & Graner 2006).

Både Bäcklunda och Moholm flyttades ut från Törsjö by i samband med torrläggningen av Mosjön. Mosjön låg cirka tre kilometer söder om utredningsområdet. Sjön sänktes vid flera tillfällen: år 1850, år 1880 och torrlades till slut omkring år 1920 för att tillgängliggöra odlingsbar mark i området. Innan sänkningarna genomfördes var stora delar av landskapet runt sjön, inklusive Moholm, alldeles för sankt för att odlas.

Syfte och frågeställningar

Syftet med utredningen var att klargöra om någon fornlämning fanns inom detaljplaneområdet Norra Marieberg och om denna fornlämning i sådana fall riskerade att påverkas av de bygg- och anläggningsarbeten som planerades.

Metod och genomförande

Inom detaljplaneområdet fanns två områden som bedömdes som möjliga boplatslägen. I söder fanns ett omkring tre hektar stort området runt fastigheten Törsjö 1:53 (det vill säga Moholm). Ytan bestod av en 20–30 meter bred zon runt själva fastigheten som inte skulle komma att beröras av planerade arbeten. I nordöst fanns ett cirka 5 000 kvadratmeter stort område i hörnet av detaljplaneområdet. Båda ytorna är idag till största delen åkermark.

Arbetet genomfördes med maskingrävning av sökschakt på båda ytorna. Dessutom grävdes gropar för hand fördelade över den nordöstra ytan. Totalt grävdes 38 schakt och 18 provgropar.

Två ¹⁴C-prover har skickats på analys, ett från det nordöstra delområdet och ett från det södra. All digital inmätning gjordes med RTK-GPS och har därefter registrerats i Intrasis 3 och bearbetats i ArcGIS 10.2. Alla påträffade anläggningar mättes in, dokumenterades genom beskrivning och i vissa fall med fotografier. Ett par anläggningar grävdes för att bedöma deras karaktär. Dateringarna gjordes på prover från dessa anläggningar.

Figur 3. Vy över södra området vid Moholm. I förgrunden syns delar av det norra området. Fotografi från nordöst av Leif Karlenby.

Resultat

Sammantaget grävdes 38 schakt och 18 provgropar på de båda undersökningsytorna. Majoriteten av undersökningsytan innehöll inget vegetationsskikt utan endast ett plöjt lager matjord. Matjorden visade sig vara mellan 30–60 centimeter tjock och under detta lager framkom en orörd glacial lera och silt. I de högre partierna, främst på platån söder om Moholm var materialet något sandigt.

Området i nordöst

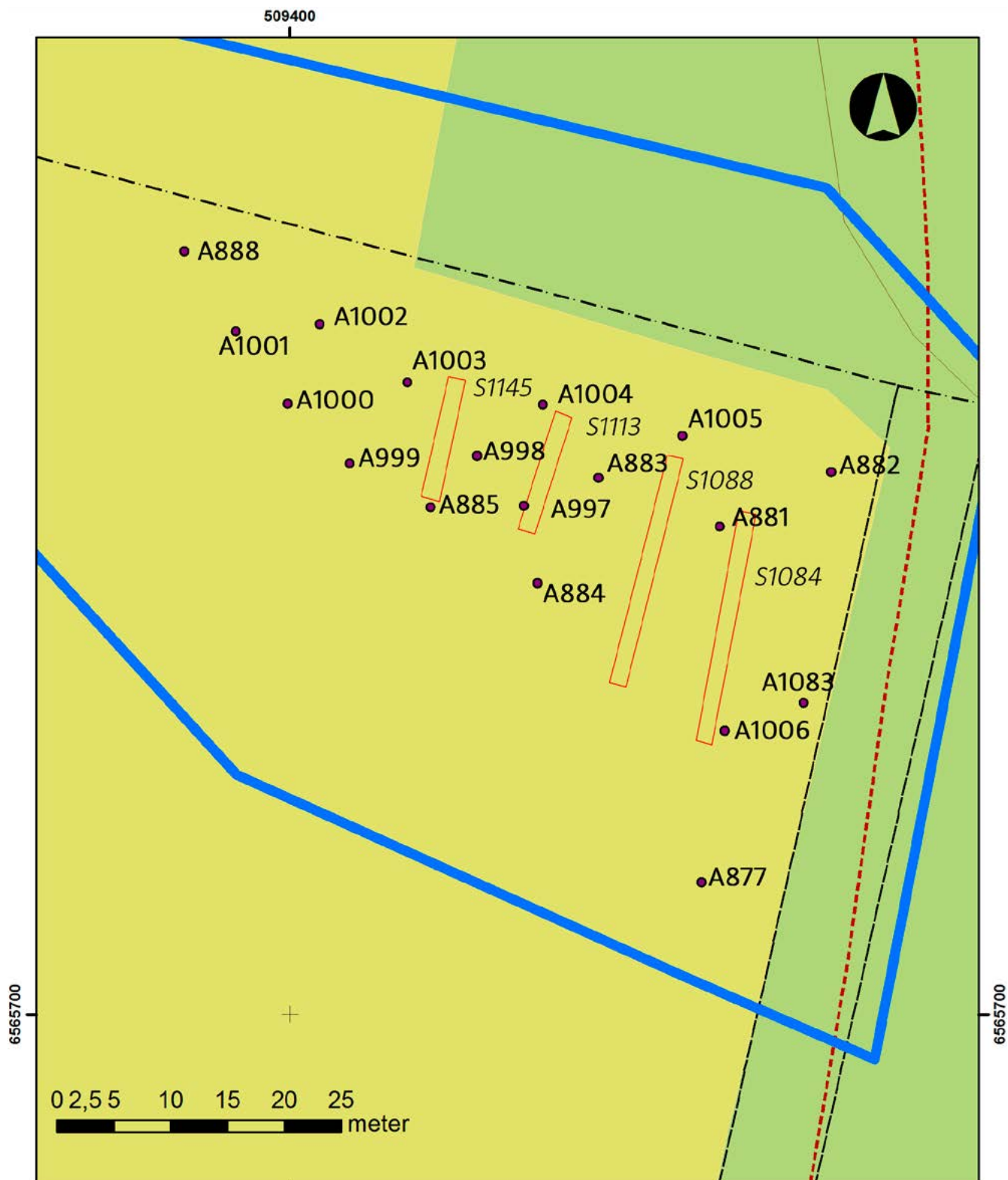
Ytan utgjordes av fornlämningen Mosjö 73 och låg i åkermark. Vid utredningen år 2006 påträffades här bearbetad kvarts och ett fåtal eldpåverkade stenar (Holm 2006).

Över ytan handgrävdes 18 provrutor om 0,5x0,5 meter, som inte visade sig innehålla något av intresse. Spridda över åkern påträffades dock sex mindre kvartsbitar. Dessa bedömdes inte vara resultatet av mänsklig bearbetning.

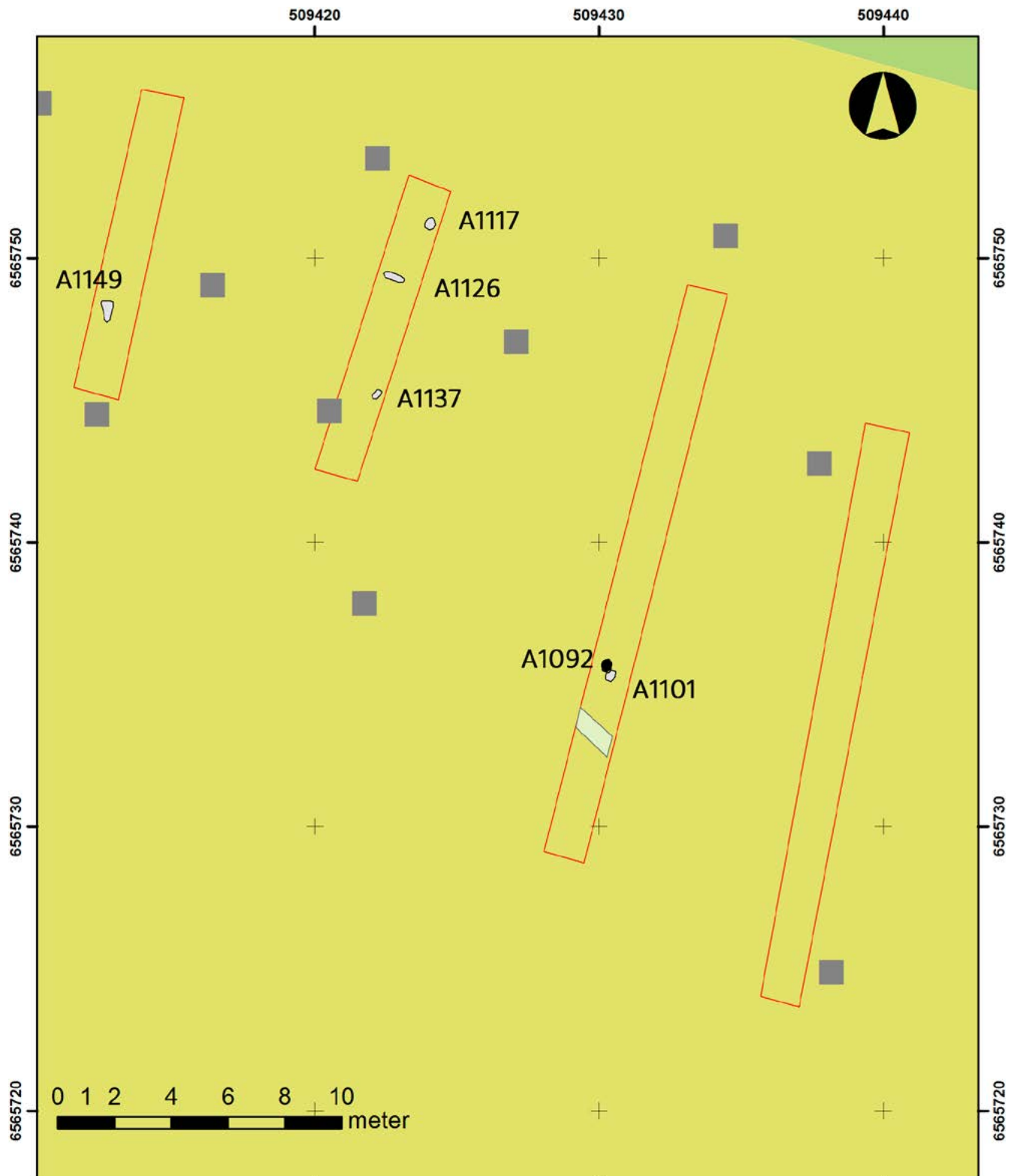
För att få en uppfattning om platsen också kunde innehålla spår efter en boplats eller dylikt grävdes fyra sökschakt fördelade över ytan. Sex anläggningar kunde observeras, varav två bedömdes som sentida (A1117, A1126). Dessa bestod av två mindre nedgrävningar fyllda med matjord. Schakt 1088 korsades även av ett stenfyllt täckdike. Tre av anläggningarna (A1101, A1137 och A1149) bestod av nedgrävningar som igenfyllts av brungrå lera. En av dessa (A1101) var belägen alldeles intill en härd (A1092). Härden uppmättes till 0,40 meter i diameter och innehöll, utöver den sotiga fyllningen, även små eldpåverkade stenar och kol. En vedartsanalys visade att det rörde sig om kärnved av ek. Detta kan ha inneburit att den ¹⁴C-datering som gjordes på kolet från anläggningen hamnade något tidigare än vad som verkligen var fallet, dock knappast mer än 50 år (Strucke muntligt). Härden har daterats till 230–390 e.Kr. (2 σ ; Beta 455014).

Prov nr	Kontext	Beta nummer	Resultat	
			1 σ	2 σ
PK806	A794. Härd/kokgrop. Södra området	Beta 455013	1455-1520, 1595-1620 e. Kr.	1445-1530, 1545-1635 e. Kr.
PK1100	A1092. Härd. Norra området	Beta 455014	240-335 e. Kr.	230-380 e. Kr.

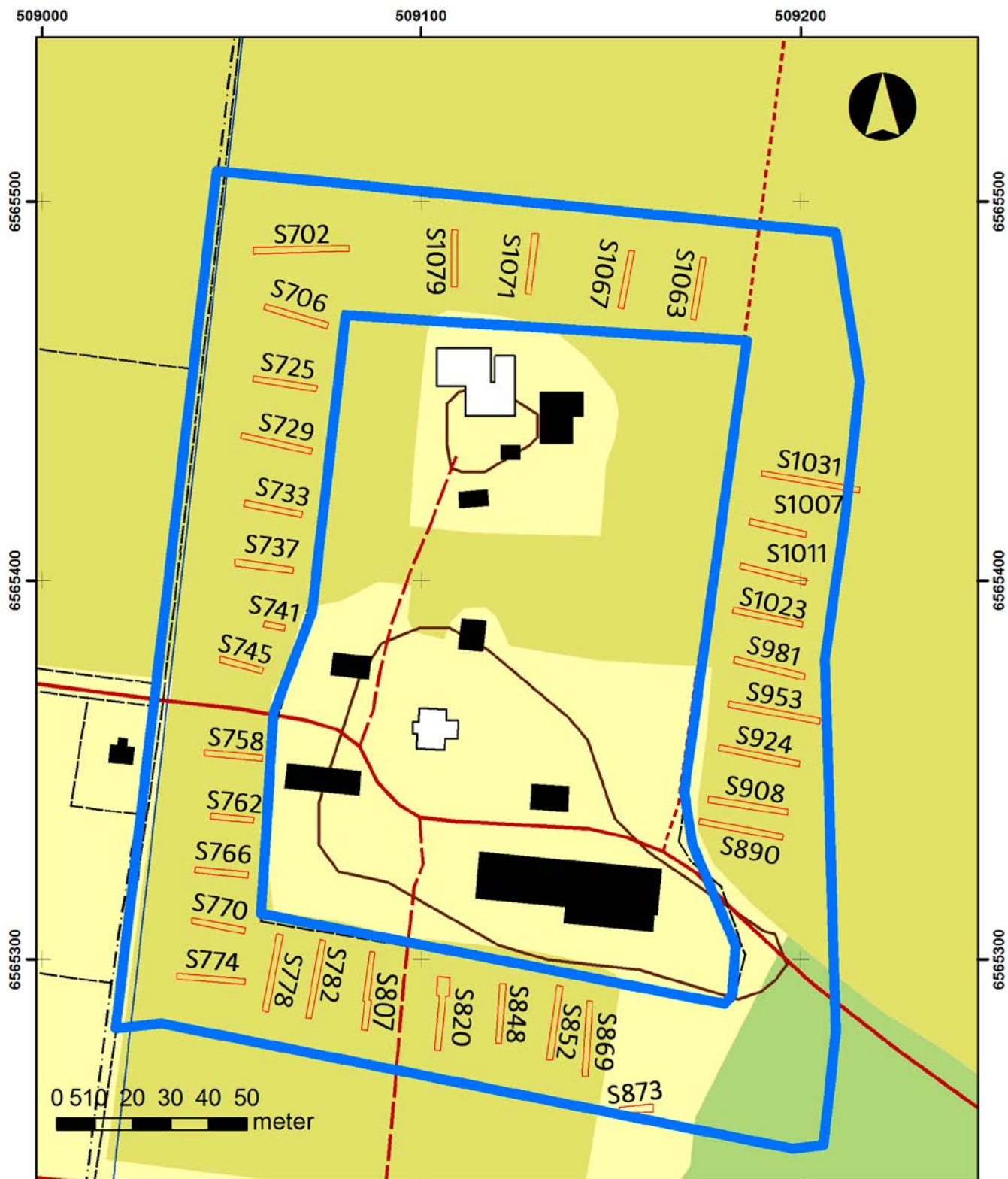
Tabell 1. ¹⁴C-resultat från det södra och norra området.

Figur 4a) Plan över schakten och provgroparna på det norra området. Skala 1:500.

Figur 4b) Plan över anläggningar i schakten på det norra området. Skala 1:200

Figur 5. Plan över schakten på det södra området. Skala 1:1 500.

Södra området

Området utgörs av ett band av åkermarken som ligger kring gården Moholm. Det har tidigare pekats ut som ett möjligt boplatssläge för en förhistorisk boplat (Holm 2006; Pettersson 2005). Ytan väster om gården visade sig vara tämligen tom, utöver vad som förmodas vara botten av en härd (A749). I två av schakten påträffades däremot ett kulturpåverkat lager innehållande recent material som förmodligen kommer från den intilliggande gårdstomten. Enligt markägaren hade omfattande markarbeten i form av borttagande av matjord skett i området. Visserligen var matjordsskiktet relativt tunt i vissa delar, men helt hade det dock knappast avlägsnats. Väster om utredningsområdet (begränsande detta) fanns ett djupt och brett krondike som sannolikt grävts för att avvattna närliggande ytor. Man kan därför förutsätta att marken här innan denna åtgärd varit tämligen sank.

Figur 6. Vy över den västra sidan av Moholm. Foto från söder av Leif Karlenby.

Söder om gården påträffades tre härdar eller kokgropar belägna inom samma schakt (OS782). I en av härdarna (A794) samlades ett kolprov in som vid vedartsanalysen visade sig vara träkol från gran. Träet var rötat innan det brändes och hade partier med kraftigt gråaktig beläggning. Det innebär troligen att provet hade hög egenålder (Strucke; analysprotokoll i bilaga 5). Kolet daterades till åren 1445–1635 e. Kr., med ett glapp i mitten mellan år 1530–1545 (2 sigma; Beta 455013). Mest troligt bör träkolet placeras i andra halvan av 1400-talet eller början av 1500-talet. Med en egenålder på cirka 50 år kan det tänkas höra hemma i slutet av 1500-talet. Två andra anläggningar i området bedömdes som sentida. Ett möjligt stolphål påträffades också.

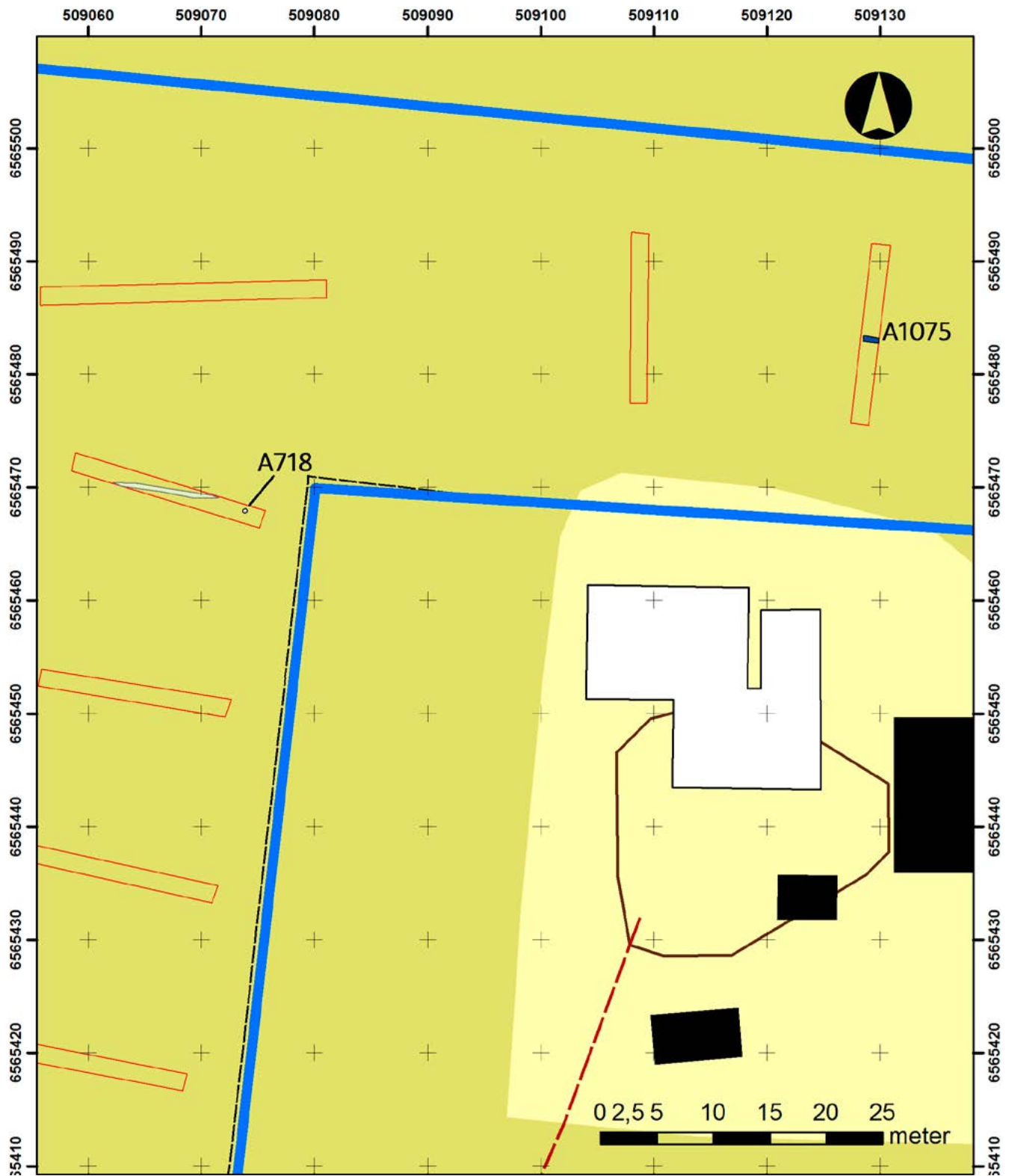

Figur 7. Vy över schakten på den östra sidan av Moholm. Foto av Leif Karlenby från norr.

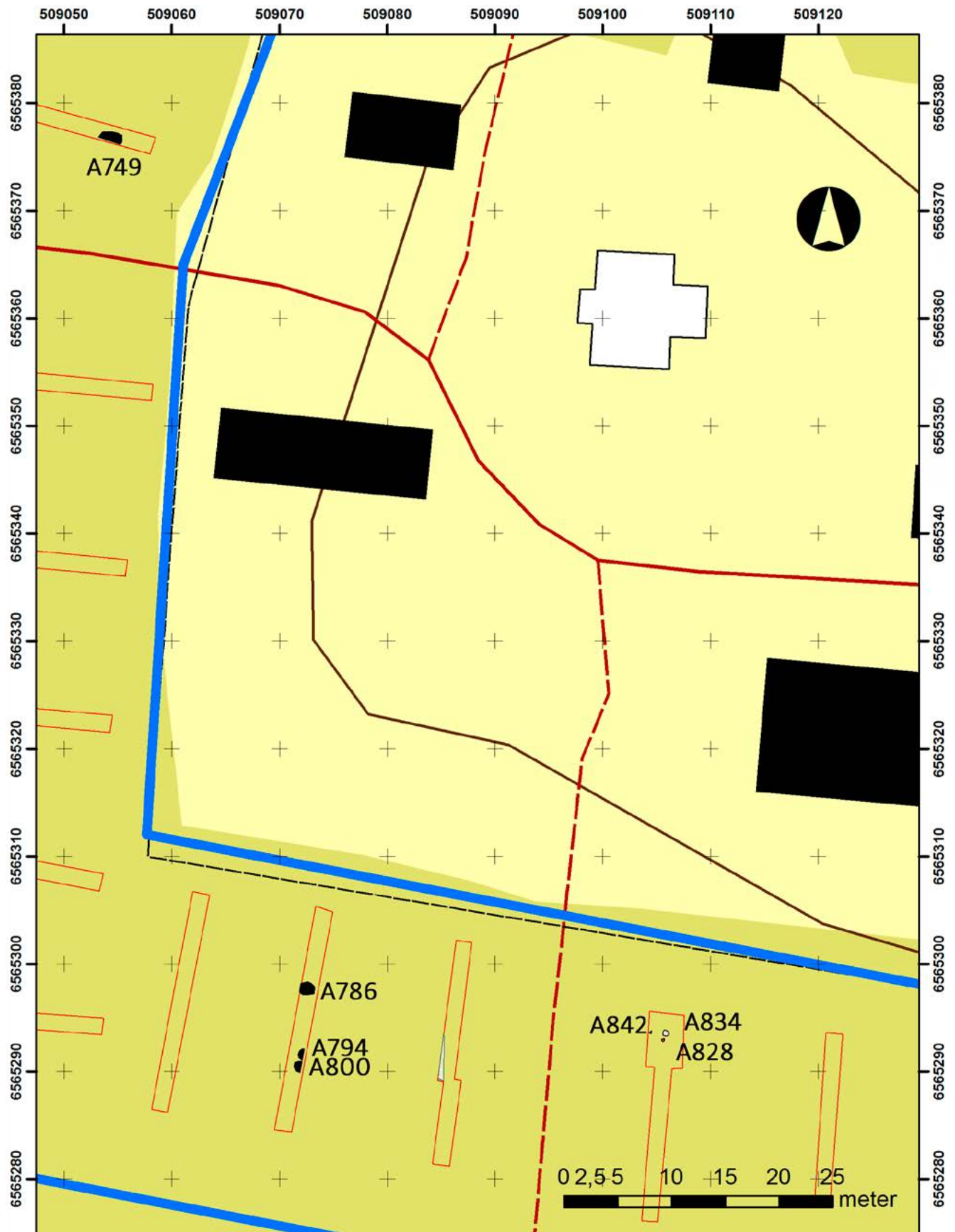
Den östra delen av området var den som innehöll klart flest anläggningar. Här framkom resterna av ett äldre odlingssystem med bandparceller som separerades av smala och flacka diken. En svag välvning av åkermarken mellan diken var fortfarande synlig vid utredningstillfället, markerande de buktande åkerytorna. Ett tvärgående dike i åkerns norra del (A1027) antogs initialt utgöra avgränsningen för åkerparcellerna åt detta håll, men det skulle visa sig att det västligaste diket fortsatte även norr om detta. Även i det nordligaste schaktet (OS1031) påträffades samma dike varför den norra avgränsningen inte är känd. Det tvärgående diket kan vara spår efter en uppdelning av åkerytorna på längden.

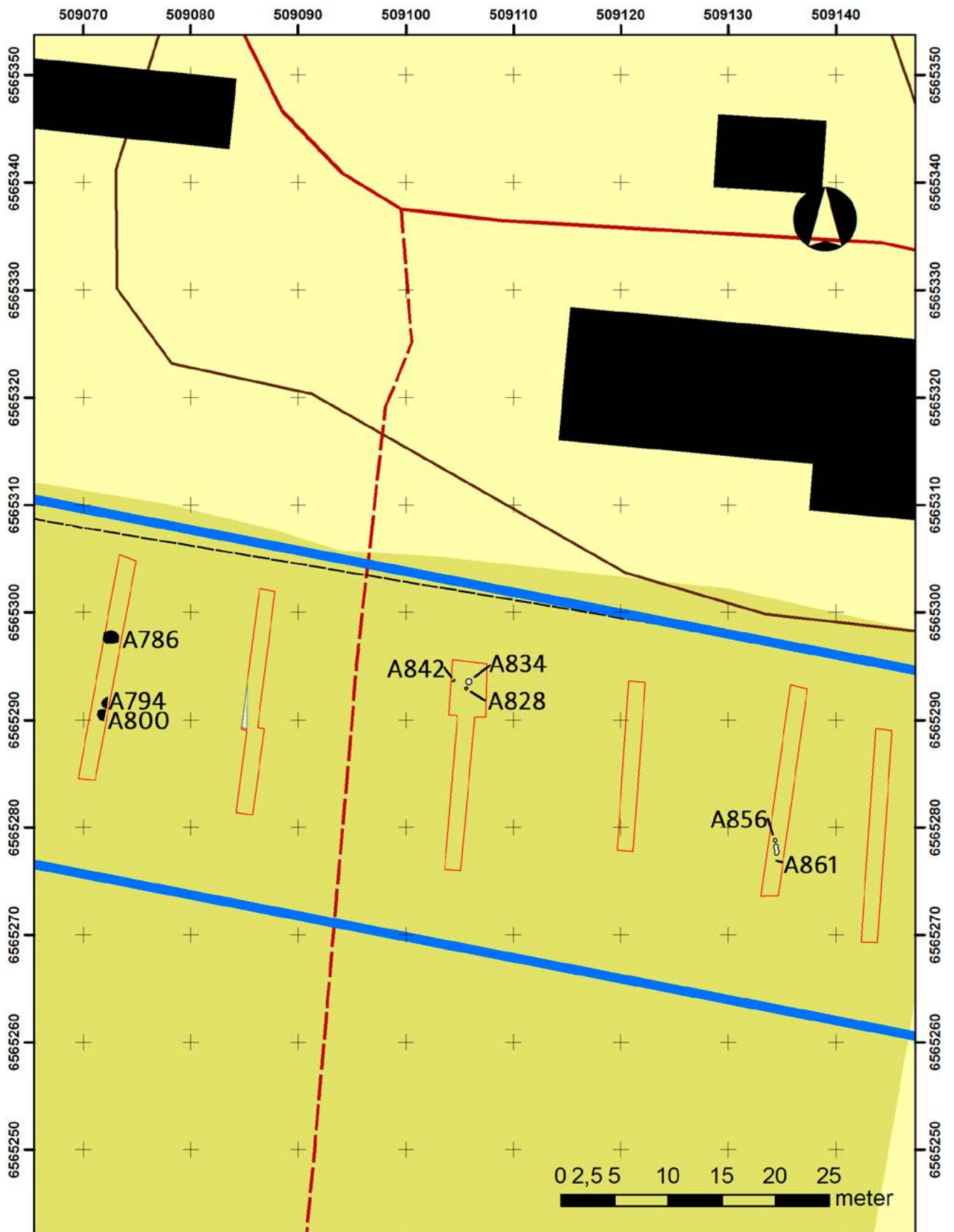
Två tydliga bandparceller kunde identifieras utifrån påträffade diken, 11 respektive 6 meter breda. Av dikenas längd att döma har parcellerna varit minst 95 meter långa. Rester av diken i andra riktningar påträffades också (A916, A985, A1015 och A1039), dessa hör troligtvis inte till parcellsystemet.

Mot söder var det inte heller möjligt att avgränsa åkermarken eftersom att utredningsområdet där täcktes av barrskog.

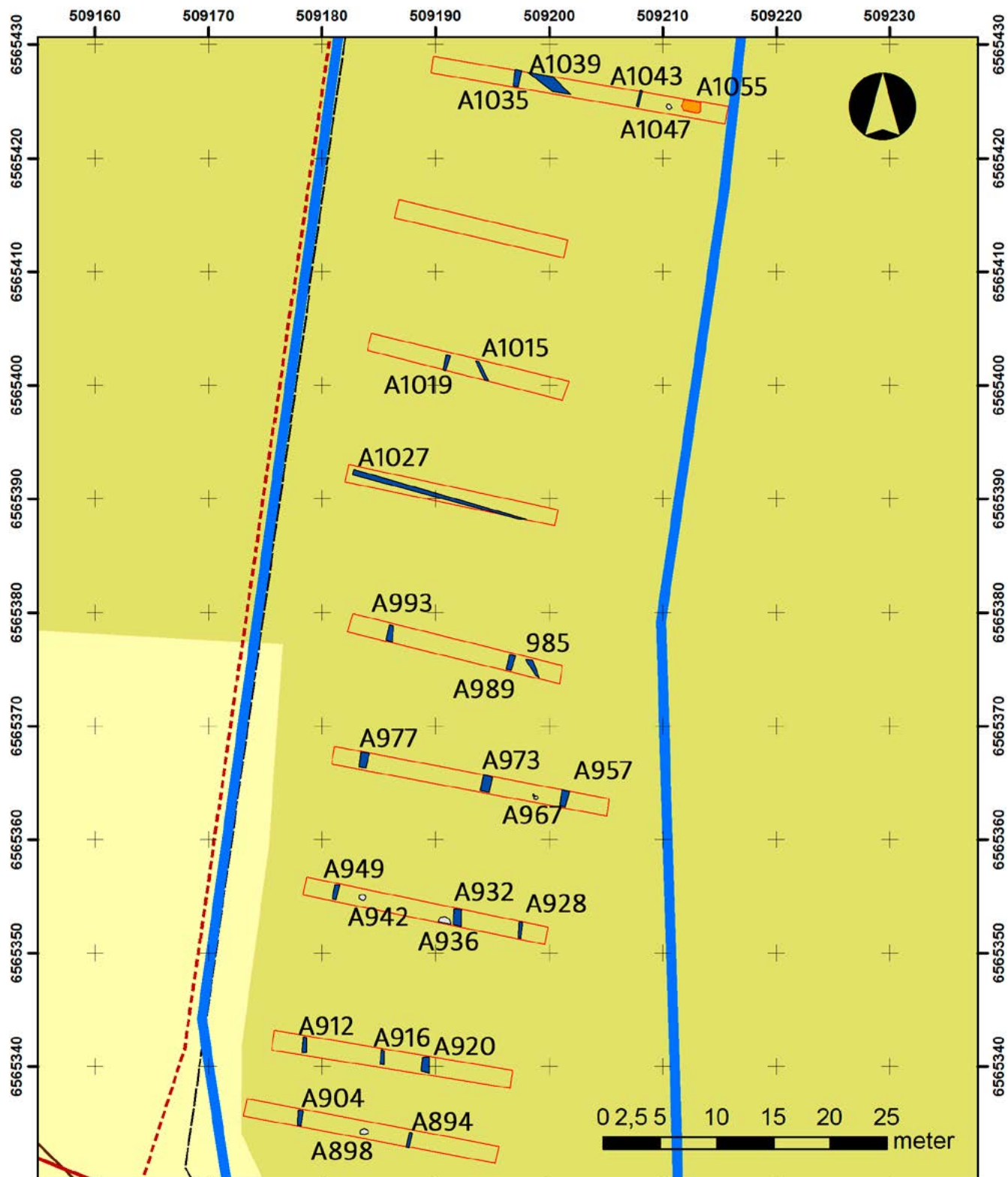

Figur 8a) Plan över anläggningarna på den norra sidan av det södra området. Skala 1:200.

Figur 8c) Plan över anläggningarna på den södra sidan. Skala 1:200.

Figur 8d) Plan över anläggningarna på den östra sidan. Skala 1:200.

Figur 9. Ett av schakten på den östra sidan av Moholm med spår av parcellindelning, synlig genom flacka, mörkfärgade diken. Foto från väster av Leif Karlenby.

I schakt OS1031 framkom en större, nästintill fyrkantig, mörkfärgning som fortsatte in i den norra schaktväggen. Fyllningen innehöll både sot och kol och verkade vid första anblick vara väldigt grund. Möjligtvis är groppen delvis igenfylld av samma material som fanns i omgivningen. Eventuellt kan det röra sig om ett grophus.

Den enstaka ¹⁴C-dateringen från området runt Moholm kan endast ge en fingervisning om möjlig datering. Förekomsten av anläggningar och parceller är sammanhållen och koncentrerad till den östra och södra delen av ytan. Eventuellt kan alla anläggningarna i området föras till samma tid, men det går inte att säkerställa i nuläget. Det behövs vidare undersökningar och fler dateringar för detta.

Ytan norr om gården var i princip helt tom på anläggningar, det enda som framkom var ett dike i öst-västlig riktning. Ett lösfynd i form av slagg påträffades ytligt på åkern. Även här – liksom på den västra sidan – föreföll marken ha bearbetats under senare tid, men det är också sannolikt att aktiviteterna på den norra sidan av kullen varit mindre intensiva.

Fynd

Fyndmaterialet var mycket magert. På det norra området påträffades kvartsbitar i samband med provgropsgrävningen, dock huvudsakligen som ytfynd. Kvartsen togs omhand, då det tidigare påträffats slagen kvarts i området. Vid en närmare besiktning i samband med rapportarbetet kunde ingen kvartsbit bedömas vara slagen.

En slaggbits – en möjlig bottenkålla – påträffades som lösfynd i den norra delen av det södra området. Fyndet saknade kontext och inga anläggningar fanns i närheten.

Fynden har inte sparats.

Tolkning

– fossil åkermark och parcellodling

Att datera åkermark utifrån form och profil är en begränsad metod, där vissa typer av åkermark är lättare än andra att placera in tidsmässigt. Åkermarkernas geometriska form har, utöver de topografiska förutsättningarna, ett nära samband med plöjningsteknik men också med ägandeförhållanden. Enskilt brukad åkermark tenderar att ha oregelbundna former eftersom det inte finns någon annan ägare som måste respekteras. Kollektivt brukad åkermark återspeglas i regelbundna band- eller blockformer. Den tekniska utvecklingen går också hand i hand med de förändrade ägandeformerna. Åkermark uppgrävd med käpp eller hacka kräver inga raka linjer utan kan anpassas till landskapets naturliga utformning. De äldsta lågteknologiska åkermarkerna som inte organiserats efter en formell äganderätt har därför väldigt oregelbundna former. I takt med att allt mer mark uppodlas och plöjningstekniken utvecklas förändras åkermarkernas form. Årdret lämpar sig för små blockformiga åkerytor medan plogen kräver mer yta för att kunna vända, speciellt en tyngre plog med flera dragdjur (Gren 1997:23f).

Åkermark i bandparceller som avgränsas av diken har en mycket lång brukningstid, från medeltid ända in i 1900-talet. Dikena har en dränerande funktion och den här typen av åkersystem är därför vanliga på plan, fuktig lermark utan några större topografiska hinder. Själva parcellerna kan vara väldigt långa men i regel är de inte bredare än 30 meter. Bandparceller belägna nära gamla gårdslägen på fuktiga marker kan vara väldigt gamla, i ovanliga fall så gamla som medeltida. Breda parceller längre bort från bebyggelsen på väldigt fuktiga marker, särskilt äldre myrmark, är normalt sett inte äldre än 1800-talet (Gren 1997:123ff).

Även vid undersökningarna i Bäcklunda påträffades bandparceller med dikessystem (Knabe 2003; Graner & Andersson 2006). Bäcklunda är beläget endast någon kilometer söder om Moholm. Precis som i Moholm har det moderna åkerbruket i Bäcklunda förstört alla, ovan jord, synliga spår av parcellerna, det är endast diken mellan dem som finns bevarade. Det finns däremot flera exempel på bevarade fossila åkrar med parceller och röjningsrösen i närområdet som än idag är synliga i landskapet, exempelvis Mosjö 40:1, 42:1, 43:1, 63:1 och Örebro 221:1.

Både vid Moholm och Bäcklunda kan åkerparcellerna ha tillkommit samtidigt. Utifrån förhållandena och dateringarna vid Bäcklunda – och dateringen från Moholm – kan det luta mot en äldre, möjligtvis medeltida, datering snarare än en sentida (Knabe 2003; Graner & Andersson 2006).

Det historiska kartmaterialet över utredningsområdet visar att markerna kring Moholm inte uppodlades förrän under mitten av 1800-talet. De geometriska avmätningarna från år 1702 respektive 1735 visar att

området är bevuxet av skog och förmodligen har varit det under en längre period. Av den karta som upprättades i samband med laga skiftet vid 1800-talets mitt framgår att marken inte blir uppodlad förrän att gården Moholm flyttas ut från Törsjö. Överlag ska det här området ha varit i princip obebyggt fram till slutet av 1700-talet (Pettersson 2005:30).

Om dateringen visar på en aktivitet under 1400- och 1500-talen lär inte detta synas på kartorna. På andra platser i Närke har fossil åkermark kunnat dateras till flera olika tidsperioder, från äldre järnålder fram i modern tid, trots att kartmaterialet inte visat på någon åkermark (se bland annat Lindman 2006 och Westin 2006). I Attersta har ett medeltida odlingsområde med lämningar efter gården grävts ut, helt okänt utifrån senare tiders bebyggelse och kartor (Bliss Karlsson m.fl. 2013). Men där har den omedelbara närmiljön också varit betydligt rikare på lämningar, framför allt i form av röjningsrösen och bebyggelselämningar.

Enstaka rösen finns registrerade i detaljplaneområdets utkanter (Mosjö 71, 72 och 204:1, Örebro 268, 269 och 271) och möjligheten finns naturligtvis att andra rösen i området har försvunnit i samband med senare tiders plöjning och odling av marken. I vilket fall visar de på ett odlingslandskap som bör kunna föras ner i åtminstone 1700-tal, men det är också fullt möjligt att det rör sig om spår efter ännu tidigare aktiviteter.

Närheten till gården Moholm och det låga läget i landskapet utesluter dock inte att åkerparcellerna tillkommit i samband med att gården flyttas ut från Törsjö under 1860-talet. Därefter har sentida bruk format och omformat odlingslandskapet. En fördjupad undersökning av dessa lämningar skulle sannolikt ge svar på frågan.

Utvärdering av resultaten i förhållande till undersökningsplanen

Utredningens syfte var att klargöra om några fornlämningar riskerade att påverkas vid den nybyggnationen som Örebro kommun planerade i detaljplaneområdet Norra Marieberg. Två möjliga fornlämningsområden hade på förhand pekats ut med bakgrund i tidigare arkeologiska utredningar och undersökningar. Båda dessa områden har vid utredningen undersökts med sökschakt och handgrävda provgropar. Sammanlagt har utredningen kunnat fastställa att fornlämningar finns inom båda de utpekade områdena. Två ¹⁴C-dateringar har kunnat placera lämningarna i det norra området till romersk järnålder och de söder och öster om Moholm till 1400–1600-tal.

Undersökningsplanen syfte och frågeställningar har därmed besvarats och Arkeologgruppen anser att rapporten motsvarar kraven i undersökningsplanen.

Referenser

Tryckta källor

- Andersson, J. & Graner, G. 2006. *Bönderna vid Bäcklunda: från stenålder till historisk tid, del 3: Arkeologiska förundersökningar och undersökningar*. Riksantikvarieämbetet. UV Bergslagen, dokumentation av fältarbetsfasen 2005:1. Stockholm.
- Bliss Karlsson, K., Nylén, A., Ros, J. Anttila, K., Runeson, H. & Lihammer, A. 2013. *Fossil åker, skärvstenshög och medeltida gård*. Fornlämning Gällersta 39:1, Attersta 7:8, Gällersta socken, Örebro kommun, Närke. Stiftelsen Kulturmiljövård 2010:15. Västerås.
- Graner, G. & Johannesen, A-C. 2003. *Bönderna vid Bäcklunda: från stenålder till historisk tid, del 2: Arkeologiska förundersökningar och undersökningar*. Riksantikvarieämbetet. UV Bergslagen, dokumentation av fältarbetsfasen 2003:2. Stockholm.
- Gren, L. 1997. *Fossil åkermark. Äldre tiders jordbruk – spåren i landskapet och de historiska sammanhangen*. Stockholm: Riksantikvarieämbetet.
- Holm, J. 2006. *Södra Lindhult. Närke, Mosjö socken och Örebro stad*. Arkeologisk utredning. UV Bergslagen Rapport 2006:16. Riksantikvarieämbetet.
- Knabe, E. 2003. *Bönderna vid Bäcklunda: från stenålder till historisk tid, del 1: Närke, Mosjö socken, Törsjö 2:4 och 8:1, RAÄ 50-52: arkeologiska förundersökningar och undersökningar*. Riksantikvarieämbetet. UV Bergslagen, dokumentation av fältarbetsfasen 2003:1. Stockholm.
- Knabe, E. 2011. *Järnåldersbebyggelse i Södra Lindhult: Närke, Örebro stadsområde*. Nicolai 3:208, RAÄ 266 och 274: arkeologisk undersökning. Riksantikvarieämbetet UV Rapport 2011:60. Stockholm.
- Lindman, G.. 2006. *Fossil åkermark på Västra Vias inägor: arkeologisk undersökning för en cykelväg till Vintrosa: Närke, Vintrosa socken, Västra Via 2:6, del av RAÄ 89*. Örebro: UV Bergslagen, Avdelningen för arkeologiska undersökningar, Riksantikvarieämbetet
- Pettersson, O. 2005. *Södra Lindhult i Adolfsberg samt området mellan Adolfsberg och Marieberg*. Kulturmiljöanalys – tidigt planeringsunderlag. Riksantikvarieämbetet. UV Bergslagen, rapport 2005:1. Stockholm.
- Westin, Å. 2006. *Medeltida odling och förhistoriska boplatsspår vid Hummelbäcken: Närke, Vintrosa socken, Lilla Ulvgryt 1:1, RAÄ 97*. Örebro: UV Bergslagen, Avdelningen för arkeologiska undersökningar, Riksantikvarieämbetet.

Kartor och arkivmaterial

HISTORISKA LANTMÄTERIAKTER

Lantmäteristyrelsens arkiv

Geometrisk avmätning, Mosjö socken, 1702. Akt S51-21:1

Geometrisk karta, Mosjö socken, 1735. Akt S51-21:3

Lantmäterimyndigheternas arkiv

Laga skifte, 1865. Akt 18-mos-63

Tekniska och administrativa uppgifter

Landskap	Närke
Län	Örebro
Kommun	Örebro
Socken	Mosjö
Fastighet	Törsjö 3:14
Fornlämningsnummer	Mosjö 73

Projektledning	Leif Karlenby, Sabina Larsson
Personal	Leif Karlenby, Sabina Larsson Tobias Olsson Grahn

Projekttyp	Arkeologisk utredning, etapp 2
Undersökningstid	2016-10-31 till 2016-11-02
Exploateringsyta	31 000 m ²
Undersökt yta	662 m ² , 1 060 löpmeter
Koordinater	X 6565500 Y 509200
Koordinatsystem	SWEREF 99 TM
Höjdsystem	RH 2000

Länsstyrelsens diarienummer

431-5231-2015

Arkeologgruppens projektnummer

2016_84

Arkiv

Arkivmaterial förvaras tillsvidare hos Arkeologgruppen AB.

Digitalt arkiv

Digitala data förvaras tillsvidare hos Arkeologgruppen AB.

Fynd

Inga fynd omhändertogs.

Bilagor

Bilaga 1. Schakttabell

ID	Storlek	Beskrivning
OS702	26,0x1,60 m. 0,50 m djupt.	Matjord över silt.
OS706	17,0x1,60 m. 0,50 m djupt.	Matjord över siltig lera. Stenfyllt täckdike genom schaktet.
OS725	17,0x1,60 m. 0,30 m djupt.	Matjord över silt
OS729	19,0x1,60 m. 0,20-0,30 m djupt.	Matjord över silt.
OS733	16,0x1,60 m. 0,20-0,30 m djupt.	Matjord över silt.
OS737	16x1,60 m. 0,20-0,30 m djupt.	Matjord över silt.
OS741	6,0x1,60 m. 0,10 m djupt.	Tunt matjordslager över lerig silt.
OS745	12,0x1,60 m. 0,20 m djupt.	Matjord över silt.
OS758	16,0x1,60 m. 0,30 m djupt.	Matjord över silt. Över hela schaktet finns ett flammigt kolhaltigt kulturlager. Innehöll fajans (flytande blå), flaskbotten och små tegelbitar. Förmodligen utdraget från gårdstomt.
OS762	12,0x1,60 m. 0,30-0,60 m djupt.	Matjord över lera/mjäla. I östra delen ett 0,3 m hårt packat kulturlager, huvudsakligen matjord med inblandning av tegel och spik. Kan vara material från gårdstomt.
OS766	14,0x1,60 m. 0,30-0,40 m djupt.	Matjord över silt.
OS770	14,0x1,60 m. 0,20-0,30 m djupt.	Matjord över silt.
OS774	18,0x1,60 m. 0,20-0,30 m djupt.	Matjord över silt, möjligen lite sandig.
OS778	20,0x1,60 m. 0,20-0,30 m djupt.	Matjord över sandig silt. (G-N-S)
OS782	21,0x1,60 m. 0,30 m djupt.	Matjord över sandig silt. I schakt tre hårdar/kokgropar.
OS807	22,0x1,60 m. 0,20-0,30 m djupt.	Matjord över silt.
OS820	17,0x1,60 m. 0,20-0,30 m djupt.	Matjord över silt. Ett parti morän. I norra delen tre koliga fläckar.
OS848	15,0x1,60 m. 0,50 m djupt.	Matjord över silt.
OS852	18,0x1,60 m. 0,50 m djupt.	Matjord över silt. Två mörkfärgningar.
OS869	20,0x1,60 m. 0,50 m djupt.	Matjord över silt. Ett synligt plogspår i botten.
OS873	9,0x1,30 m. <0,30 m djupt.	Mängder av sopor, bl.a. asfalt. I botten silt.
OS890	22,0x1,60 m. 0,50 m djupt.	Matjord över silt. Innehöll diken.
OS908	22,0x1,60 m. 0,50 m djupt.	Ö-V riktning. Matjord över silt.
OS924	22,0x1,60 m. 0,50 m djupt.	Matjord över silt.
OS953	25,0x1,60 m. 0,50 m djupt.	Matjord över silt.
OS981	20,0x1,60 m. 0,50 m djupt.	Matjord över silt.

ID	Storlek	Beskrivning
OS1007	15,0x1,60 m. 0,50 m djupt.	Matjord över silt. I botten steril lera.
OS10011	18,0x1,60 m. 0,50 m djupt.	Matjord över silt. I botten steril lera.
OS1023	19,0x1,60 m. 0,50-0,60 m djupt.	Matjord över silt. I botten steril lera.
OS1031	25,0x1,60 m. 0,50 m djupt.	Matjord över silt.
OS1063	17,0x1,60 m. 0,20 m djupt.	Matjord över silt.
OS1067	17,0x1,60 m. 0,20 m djupt.	Matjord över silt.
OS1071	16,0x1,60 m. 0,30 m djupt.	Matjord över silt. I botten steril lera.
OS1079	16,0x1,60 m. 0,40 m djupt.	Matjord över silt, i botten steril lera. I schaktets mitt i N-S riktning går ett dike/ränna. 0,2-0,5 m brett.
OS1084	20,0x1,60 m. 0,40 m djupt.	Matjord över silt. I botten steril lera.
OS1088	21,0x1,60 m. 0,40 m djupt.	Matjord över silt. I botten steril lera.
OS1113	11,0x1,60 m. 0,30-0,40 m djupt.	Matjord över silt. I botten steril lera.
OS1145	11,0x1,60 m. 0,40 m djupt.	Matjord över silt. I botten steril lera.

Bilaga 2. Anläggningstabell

ID	Klassifikation	Beskrivning
A718	Grop	Fyllningen består av svart/brun jord. Inslag av kol. Skadad av plog.
A749	Mörkfärgning.	Möjlig nedgrävning. Sannolikt botten av något, ex hård. Svartgrå fyllning med bitvis riklig förekomst av kol. Kolprov PK757.
A786	Hård/kokgrop	1,25 m i diameter. Sotig, något humös fyllning. Enstaka kol, enstaka mindre stenar.
A794	Hård/kokgrop	1,08 m i diameter. Sotig, något humös fyllning. Enstaka kol, enstaka mindre stenar.
A800	Hård/hårdgrop	1,05 i diameter. Sotig, något humös fyllning. Enstaka kol, enstaka mindre stenar.
A828	Stolphål	0,30 m diameter. 0,05 m djupt.
A834	Nedgrävning	0,6 m diameter.
A842	Nedgrävning	Halva inom schakt. 0,4 m bredd.
A856	Mörkfärgning	0,30 m i diameter. Nedgrävning alt. Svacka i marken. Matjordig fyllning med inslag av kol och tegel. Recent.
A861	Mörkfärgning	1,10x0,40 m. Nedgrävning alt svacka i marken med inslag av kol och en liten bit rödgods. Recent.
A898	Mörkfärgning	0,7 m diameter. Sotig med kol.
A936	Mörkfärgning	1,0 m diameter. Gråbrun melerad fyllning med inslag av kol.
A942	Mörkfärgning	Gråbrun melerad fyllning med inslag av kol. 0,6 m diameter.
A961	Mörkfärgning	0,4 m diameter. Mörk fyllning, inslag av kol.
A967	Mörkfärgning	0,15 m i diameter. Störhål? Inslag av sot.
A1047	Mörkfärgning	0,5 m i diameter. Melerad fyllning av gråbrun lera. Något sotig.
A1055	Mörkfärgning	Fyrkantig mörkfärgning, relativt grund alternativt är fyllningen uppblandad med omgivande lera. Fortsätter utanför schaktet mot N (kanske ett grophus?) Synlig del 1,6x1,0 m stor. Inslag av sot och kol.
A1117	Mörkfärgning	0,4 m diameter. Matjordsfyllning. Inslag av kol.
A1126	Mörkfärgning	Avlång/oval. 0,8x0,25 m. Matjordsfyllning. Inslag av kol.
A1137	Mörkfärgning	Oval. 0,4x0,2 m. Brungrå lerfyllning. Inget sot eller kol.
A1149	Mörkfärgning	Oregelbunden form. 0,8x0,3 m. Brungrå lerfyllning, inslag av sot och kol.
A834	Nedgrävning	0,60 m i diameter.
A842	Nedgrävning	Halva inom schakt. 0,40 m bred.
A1101	Nedgrävning	0,4 m diameter. Gråbrun lerfyllning, inslag av kol.
A786	Hård/kokgrop?	1,25 m i diameter. Sotig, något humös fyllning. Enstaka kolfragment, enstaka mindre stenar.
A794	Hård/kokgrop?	1,08 m i diameter. Sotig, något humös fyllning. Enstaka kolfragment, enstaka mindre stenar.

ID	Klassifikation	Beskrivning
A800	Härd/härdgrop?	1,05 m i diameter. Sotig, något humös fyllning. Enstaka kolfragment, enstaka mindre stenar.
A1092	Härd	0,4 m diameter. Sotig lerfyllning, enstaka eldskadade stenar, 0,05 m stora. Inslag av kol. Kolprov insamlat (PK1100).
A828	Stolphål	0,30 m i diameter. 0,05 djupt.
A894	Parcelldike	N-S riktning. 0,30 m brett. Svart, sotig, något humös silt. Inslag av kol.
A904	Parcelldike	N-S riktning. 0,4 bred, sotig fyllning, inslag av kol. Skålformad botten. Snittad.
A912	Parcelldike	Fortsättning på A904.
A916	Parcelldike	N-S riktning. 0,4 m brett. Matjordsfyllning.
A920	Parcelldike	N-S riktning. 0,7 m bred med diffus avgränsning. Inget sot eller kol.
A928	Parcelldike	N-S riktning. 0,3 bred. Matjordsfyllning, inget sot eller kol.
A932	Parcelldike	N-S riktning. 0,7 bred. Mörk fyllning med inslag av sot och kol.
A949	Parcelldike	Fortsättning på A912. 0,4 m brett. Gråbrun fyllning med inslag av kol.
A957	Parcelldike	0,5-0,7 m brett, något diffus avgränsning. Inslag av kol. Fortsättning på A928.
A973	Parcelldike	0,6 m brett. Mörk fyllning, inslag av kol. Fortsättning på A932.
A977	Parcelldike	0,4-0,6 m brett. Mörk fyllning med inslag av sot och kol. Fortsättning på A949.
A985	Parcelldike	NNV-SSÖ riktning. Brunrå fyllning, inget sot eller kol. 0,4 m brett.
A989	Parcelldike	Brunrå fyllning, inget kol eller sot. 0,4 m brett. Fortsättning på A973.
A993	Parcelldike	Brunrå fyllning, inget sot eller kol. 0,4 m brett. Fortsättning på A977.
A1015	Parcelldike	NNV-SSÖ riktning. 0,4 brett, brunrå fyllning, inslag av sot.
A1019	Parcelldike	N-S riktning. Avtecknar sig svagt mot den bottenliggande leran. Gråbrun fyllning. 0,3 m brett.
A1027	Parcelldike	Ö-V riktning. 0,3-0,5 m brett. Mörk, brunrå fyllning. Inslag av sot och kol.
A1035	Parcelldike	0,4-0,5 m brett. Diffus avgränsning, inget sot eller kol. Ev en fortsättning på A1019.
A1039	Parcelldike	Dike/ränna. NNV-SSÖ riktning. Brunrå fyllning, 1,1 m brett. Fynd av järnföremål, spik?
A1043	Parcelldike	0,2 m brett. Gråbrun fyllning, inget sot eller kol. Ev en fortsättning på A989.
A1075	Parcelldike	Ö-V riktning. 0,4 m brett. Brunrå lerfyllning, inslag av sot och kol.

Bilaga 3. Provrutor

ID	Klassifikation	Beskrivning
R877	Provruta	Matjord över silt. Inga lämningar eller fynd.
R881	Provruta	Matjord över silt. Inga lämningar eller fynd.
R882	Provruta	Matjord över silt. Inga lämningar eller fynd.
R883	Provruta	Matjord över silt. Inga lämningar eller fynd.
R884	Provruta	Matjord över silt. Inga lämningar eller fynd.
R885	Provruta	Matjord över silt. Inga lämningar eller fynd.
R888	Provruta	Matjord över silt. Inga lämningar eller fynd.
R997	Provruta	Matjord över silt. Inga lämningar eller fynd.
R998	Provruta	Matjord över silt. Inga lämningar eller fynd.
R999	Provruta	Matjord över silt. Inga lämningar eller fynd.
R1000	Provruta	Matjord över silt. Inga lämningar eller fynd.
R1001	Provruta	Matjord över silt. Inga lämningar eller fynd.
R1002	Provruta	Matjord över silt. Inga lämningar eller fynd.
R1003	Provruta	Matjord över silt. Inga lämningar eller fynd.
R1004	Provruta	Matjord över silt. Inga lämningar eller fynd.
R1005	Provruta	Matjord över silt. Inga lämningar eller fynd.
R1006	Provruta	Matjord över silt. Inga lämningar eller fynd.
R1083	Provruta	Matjord över silt. Inga lämningar eller fynd.

Bilaga 4. Fyndtabell

F878	Fynd, kvarts.
F879	Fynd, kvarts.
F880	Fynd, kvarts.
F886	Fynd, kvarts.
F887	Fynd, kvarts.
F1062	Lösfynd, slagg. Ev bottenskålla. Lösfynd, åker.
F200005	Fynd, kvarts

Bilaga 5. Vedartsanalys

av Ulf Strucke, Arkeologerna, SHMm Stockholm

Landskap: Närke Socken: Mosjö

Fastighet: RAÄ nr:
Moholm, Norra
Marieberg
Kategori:

Träkolet i härden A1092 var från inre delar av en ekstam. Inga tecken på röta eller andra skador noterades. Däremot hade träkolet i kokgropen A794 en kraftig ljusgrå beläggning. Virket hade också rötat innan det hamnade på elden. I båda fallen kan man alltså förmoda en hög egenålder vilket får tas med i beräkningen vid bedömning av anläggningarnas ålder.

AnalysId:13538

Anläggning: 1092 Härd Provnr: PK1100
Vikt (g): 0,1 Analyserad vikt (g): 0,1
Fragment: 6 Analyserat antal: 6
Art: Ek Antal: 6

Material: Träkol

Kommentar: Kärnved

AnalysId:13537

Anläggning: 794 Provnr: PK806
Härd/kokgrop
Vikt (g): 0,1 Analyserad vikt (g): 0,1
Fragment: 2 Analyserat antal: 2
Art: Gran Antal: 2

Material: Träkol

Kommentar:

Bilaga 6. ^{14}C -analyser

Calibration of Radiocarbon Age to Calendar Years

(Variables: $\delta^{13}\text{C} = -25.40$ o/oo)

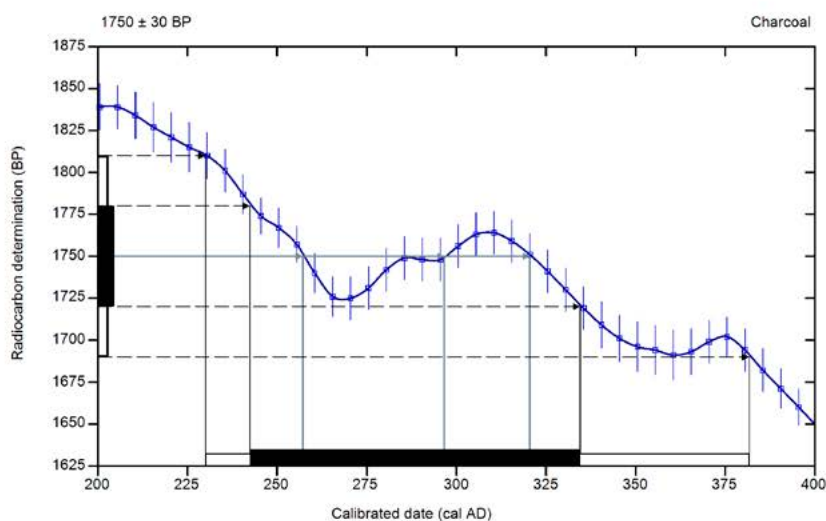
Laboratory number **Beta-455014 Moholm A1092**

Conventional radiocarbon age **1750 $\pm$ 30 BP**

2 Sigma calibrated result **cal AD 230 - 380** **(cal BP 1720 - 1570)**
95% probability

Intercept of radiocarbon age with calibration
curve cal AD 255 (cal BP 1695)
 cal AD 295 (cal BP 1655)
 cal AD 320 (cal BP 1630)

1 Sigma calibrated results **cal AD 240 - 335** **(cal BP 1710 - 1615)**
68% probability

Database used
INTCAL13

References

References to Intercept Method

A Simplified Approach to Calibrating C14 Dates, Talma, A. S., Vogel, J. C., 1993, Radiocarbon 35(2) : 317-322

References to Database INTCAL13

Reimer, et.al., 2013, Radiocarbon55(4).

Beta Analytic Radiocarbon Dating Laboratory

4985 S.W. 74th Court, Miami, Florida 33155 • Tel: (305)667-5167 • Fax: (305)663-0964 • Email: beta@radiocarbon.com

Calibration of Radiocarbon Age to Calendar Years

(Variables: $\delta^{13}\text{C} = -24.90$ o/oo)

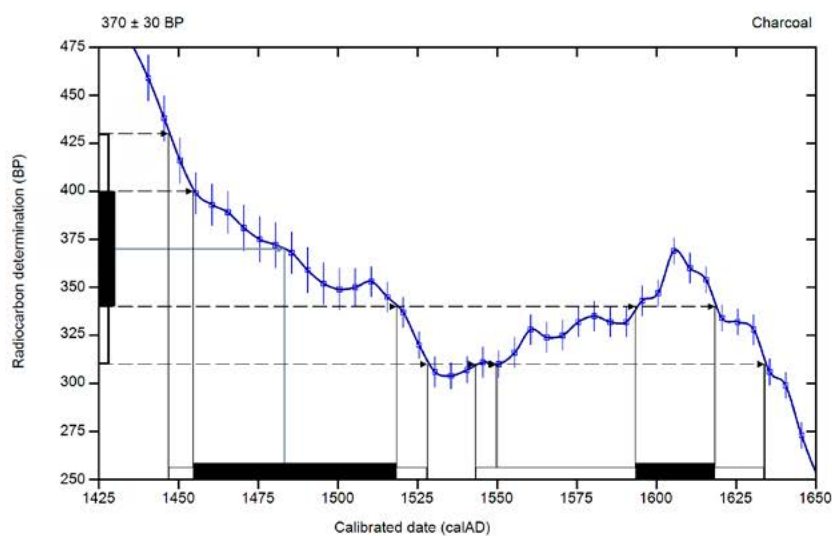
Laboratory number **Beta-455013 Moholm A794**

Conventional radiocarbon age **370 $\pm$ 30 BP**

2 Sigma calibrated result **cal AD 1445 - 1530** **(cal BP 505 - 420)**
95% probability **cal AD 1545 - 1635** **(cal BP 405 - 315)**

Intercept of radiocarbon age with calibration **cal AD 1485 (cal BP 465)**
curve

1 Sigma calibrated results **cal AD 1455 - 1520** **(cal BP 495 - 430)**
68% probability **cal AD 1595 - 1620** **(cal BP 355 - 330)**

Database used
INTCAL13

References

References to Intercept Method

A Simplified Approach to Calibrating C14 Dates, Talma, A. S., Vogel, J. C., 1993, Radiocarbon 35(2) : 317-322

References to Database INTCAL13

Reimer, et al., 2013, Radiocarbon 55(4).

Beta Analytic Radiocarbon Dating Laboratory

4985 S.W. 74th Court, Miami, Florida 33155 • Tel: (305)667-5167 • Fax: (305)663-0964 • Email: beta@radiocarbon.com

